Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PAOLO MENGOZZI
esitatud 9. septembril 2015 [1]

Kohtuasi C-115/14

RegioPost GmbH & Co. KG
versus
Stadt Landau

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Oberlandesgericht Koblenz (Saksamaa))

Puhtalt riigisisene olukord — Rahvuslik identiteet — ELL artikli 4 lõige 2 — Teenuste osutamise vabadus — ELTL artikkel 56 — Direktiiv 96/71/EÜ — Artikli 3 lõige 1 — Direktiiv 2004/18/EÜ — Artikkel 26 — Hanked — Postiteenused — Riigi õigusnormid, millega nähakse pakkujatele ja nende alltöövõtjatele ette, et nad kohustuvad maksma riigihankelepingu esemeks olevaid teenuseid osutavatele töötajatele miinimumtöötasu

I. **Sissejuhatus**

1. Kas riigihankemenetluses on liikmesriigi hankijal liidu õigusnorme arvestades õigus nõuda pakkujatelt ja nende alltöövõtjatelt kinnitust, et nad maksavad seadusega kehtestatud miinimumtunnitasu töötajatele, kes peavad osutama selle riigihankelepingu esemeks olevaid teenuseid?

2. See ongi peamiselt nende Oberlandesgericht Koblenz'i (Saksamaa) eelotsuse küsimuste tuum, mille ta esitas postiteenuste osutaja RegioPost GmbH & Co. KG (edaspidi „RegioPost") ja Rheinland-Pfalzi liidumaal asuva linna Stadt Landau in der Pfalz vahelises kohtuasjas.

3. Nende küsimuste puhul, mida Euroopa Kohtul on juba tulnud käsitleda kohtuasjades, milles tehti otsused Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) ja Bundesdruckerei (C-549/13, EU:C:2014:2235), mille õiguslikud ja faktilised asjaolud olid siiski erinevad, on sisuliselt vaja tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiivi 2004/18/EÜ ehitustööde riigihankelepingute, asjade riigihankelepingute ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise korra kooskõlastamise kohta [2] sätteid ning teenuste osutamise vabadust käsitlevat ELTL artiklit 56.

4. Eelotsusetaotlusest nähtub, et 23. aprillil 2013 kuulutas Stadt Landau in der Pfalz Euroopa Liidus välja hanke, et sõlmida riigihankeleping, mis käsitleb selle linna postiteenuseid ja on jaotatud kaheks osaks.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — ELT L 134, lk 114, parandus ELT L 351, lk 44; ELT erivaljaanne 06/07, lk 132. Seda direktiivi muudeti viimati komisjoni 30. novembri 2011. aasta määrusega (EL) nr 1251/2011, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 2004/17/EÜ, 2004/18/EÜ ja 2009/81/EÜ seoses riigihankemenetluste suhtes kohaldatavate piirmääradega (ELT L 319, lk 43). See asendati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiviga 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94, lk 65). Viimati nimetatud direktiiv ei olnud põhikohtasja aluseks olevate asjaolude toimumise ajal siiski kohaldatav.

5. On selge, et põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal ei olnud Saksamaal ei üldist miinimumtöötasu, sest see kehtestati tunnitasuna 8,50 eurot (bruto) alles alates 1. jaanuarist 2015, ega üldiselt kohaldatavat kohustuslikku kollektiivlepingut, mis hõlmaks töösuhteid ja -tingimusi postiteenuste sektoris.

6. Siiski pidi edukas pakkuja vastavalt Stadt Landau in der Pfalzi hanketeates esitatud „majandusliku ja finantsseisundi" alastele tingimustele täitma Rheinland-Pfalzi liidumaa kollektiivlepingute täitmist ja avalik-õiguslike hankelepingute puhul miinimumtöötasu maksmise tagamist puudutava 1. detsembri 2010. aasta seaduse (Landgesetz zur Gewährleistung von Tarifteue und Mindestentgelt bei öffentlichen Auftragsvergaben (Landestariftreuegesetz); edaspidi „LTTG") sätteid.

7. LTTG § 1 sätestab, et selle seaduse eesmärk on võidelda hankelepingute sõlmimisel konkurentsi moonutamise vastu, mis tuleneb madalapalgaliste töötajate kasutamisest, ning leevendada sotsiaalkindlustussüsteemide koormust. Hankija saab seega sõlmida hankelepinguid üksnes ettevõtjatega, kes maksavad oma töötajatele seadusega ette nähtud miinimumtöötasu.

8. LTTG § 3 lõige 1 täpsustab, et riigihankelepingud sõlmitakse ainult ettevõtjatega, kes kinnitavad pakkumuse esitamisel kirjalikult, et kohustuvad maksma oma töötajatele tööde teostamise eest (vähemalt) 8,5 euro (bruto) suurust miinimumtunnitasu või miinimumtunnitasu, mida on tööde teostamise perioodil muudetud. Põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal oli LTTG §-s 3 käsitletud miinimumtunnitasu LTTG § 3 lõikes 2 ette nähtud menetluse kohaselt Rheinland-Pfalzi liidumaa valitsuse määrusega tõstetud 8,70 euroni (bruto). Peale selle on LTTG § 3 lõikes 1 lisatud, et kui pakkumusele ei ole lisatud miinimumtöötasu maksmise kinnitust ja seda ei esitata ka hankija vastaval nõudmisel, siis lükatakse pakkumus tagasi.

9. Kõnealuse hanke dokumentides oli LTTG § 3 kohane „tüüpavaldus", mille kohaselt peavad pakkujad esitama koos pakkumusega nende endi antud kinnituse miinimumtöötasu nõude järgimise kohta ning kinnitused oma alltöövõtjate nimel.

10. RegioPost väitis 16. mail 2013, et LTTG § 3 kohane miinimumtöötasu maksmise kinnituse nõue rikub riigihankealaseid õigusnorme. Ta lisas oma pakkumusele, mille ta esitas ette nähtud tähtaja jooksul, tema koostatud kinnitused alltöövõtjate kohta, kuid ei esitanud kinnitust iseenda kohta.

11. Stadt Landau in der Pfalz andis 25. juunil 2013 RegioPostile võimaluse esitada LTTG § 3 kohased miinimumtöötasu maksmise kinnitused tagantjärele neljateistkümne päeva jooksul, teatades ühtlasi, et selle nõude täitmata jätmise korral lükatakse RegioPosti pakkumus tagasi.

12. Esitamata hankija nõutud kinnitusi, kordas RegioPost 27. juunil 2013 oma vastuväiteid ja hoiatas, et kui pakkumus lükatakse tagasi, siis algatab ta riigihanke vaidlustusmenetluse.

13. Hankija teatas RegioPostile 11. juulil 2013, et nõutud kinnituste puudumise tõttu ei saa tema pakkumust hinnata. Ühtlasi märkis hankija, et leping hanke 1. osa kohta sõlmitakse PostCon Deutschland GmbH-ga ja 2. osa kohta Deutsche Post AG-ga.

14. Vergabekammer Rheinland-Pfalz (Rheinland-Pfalzi liidumaa riigihangete vaidlustuskomisjon) jättis 23. oktoobri 2013. aasta otsusega RegioPosti esitatud vaidlustuse rahuldamata, leides muu hulgas, et vaidlustaja pakkumus lükati õigustatult tagasi, kuivõrd selles puudusid kinnitused miinimumtöötasu maksmise kohta, mida hankija oli õiguspäraselt nõudnud.

15. Eelotsusetaotluse esitanud kohus, kellele esitati edasikaebus, leiab, et selle lahendamine sõltub küsimusest, kas LTTG § 3 on liidu õigusega kooskõlas.

16. Ta leiab täpsemalt, et LTTG § 3 sisaldab „lepingu täitmisega seotud eritingimust”, mis on seotud „sotsiaalprobleemidega” direktiivi 2004/18 artikli 26 tähenduses ja mida on lubatud kehtestada ainult juhul, kui see on kooskõlas teenuste osutamise vabadust käsitlevate liidu õigusnormidega.

17. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab aga, et tal ei ole võimalik seda kooskõla kontrollida, arvestades ka Euroopa Kohtu praktikat, iseäranis kohtuotsust Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189).

18. LTTG § 3 kooskõla kohta ELTL artikli 56 esimese lõiguga märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tulenevalt teistes liikmesriikides asuvate ettevõtjate kohustusest kohandada oma töötajatele makstavaid töötasusid tööde teostamise kohas Saksamaal kohaldatava palgatasemega, mis on tavaliselt kõrgem, kaotavad need ettevõtjad konkurentsieelise. Sellest tulenevalt kujutab LTTG §-s 3 kehtestatud kohustus takistust, mis on ELTL artikli 56 esimese lõiguga põhimõtteliselt keelatud.

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab siiski, et LTTG § 3 kohaldamine nende ettevõtjate suhtes ei ole liidu õigusega vastuolus juhul, kui tuvastatakse, et täidetud on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 1996. aasta direktiivi 96/71/EÜ töötajate lähetamise kohta seoses teenuste osutamisega [3] artikli 3 lõike 1 kohaldamise tingimused.

20. Tal on selle kohta aga kahtlusi.

21. Esiteks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kuigi LTTG § 3 on õigusnorm, mis määrab ise kindlaks töötasu alammäära, ei taga see säte, et kõigile edukate pakkujate töötajatele makstakse sellist töötasu. See piirdub nimelt vaid sellega, et keelab hankijatel sõlmida hankelepingut pakkujatega, kes ei kohustu maksma hankelepingu raames töid teostavatele töötajatele miinimumtöötasu.

22. Teiseks rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et LTTG §-s 3 ette nähtud kohustus kehtib üksnes riigihangete suhtes, mitte eraõiguslike tellimuste teostamise suhtes. Eraõigusliku tellimuse raames töid teostav töötaja ei vääri aga vähem sotsiaalkaitset kui riigihanke raames tööülesandeid teostav töötaja. Selle kohta märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Saksamaal käib vaidlus kohtuotsuse Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) kohaldamise üle niisuguses olukorras, nagu on käsitlusel põhikohtuasjas. Peale selle väljendab eelotsusetaotluse esitanud kohus tõsist kahtlust selle seisukoha õigsuses, mille kohaselt nõue, et töötasu alammäär oleks üldkohaldatav kõikide kõnealuste tellimuste liikide suhtes, piirdub üksnes kohtuotsuse Rüffert aluseks olnud olukorraga, milles see määr on kehtestatud kollektiivlepingute teel, mitte õigusnormidega.

23. Viimaks, kui peaks sedastatama, et LTTG §-s 3 kehtestatud nõue on kooskõlas ELTL artikliga 56, leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et seejärel tuleks küsida, kas LTTG §-s 3 ette nähtud karistus, see tähendab pakkuja pakkumuse tagasilükkamine on kooskõlas direktiivi 2004/18 artikliga 26. Eelkõige väljendab eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtlust selle üle, kas LTTG § 3 tingimust võib pidada kvalitatiivseks valikutingimuseks, mille täitmata jätmine võib õigustada pakkuja pakkumuse tagasilükkamist. Lisaks sellele leiab ta, et LTTG §-s 3 ette nähtud karistus on tarbetu, sest edukas pakkuja on lepingujärgselt kohustatud maksma seadusega kehtestatud miinimumtöötasu pärast lepingu sõlmimist, kuna selle kohustuse rikkumine toob kaasa LTTG §-s 7 ette nähtud leppetrahvi.

24. Neil asjaoludel otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas ELTL artikli 56 esimest lõiku koostoimes direktiivi 96/71 artikli 3 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriiklik õigusnorm, mis annab hankijatele õiguse sõlmida riigihankelepinguid üksnes pakkujatega, kes pakkumuse esitamisel kirjalikult kinnitavad, et nemad ja nende alltöövõtjad maksavad asjaomaseid töid teostavatele töötajatele hankelepingute,

3 — EÜT 1997, L 18, lk 1; ELT eriväljaanne 05/02, lk 431.

kuid mitte eraõiguslike tellimuste puhul riigi seadusega kehtestatud miinimumtöötasu, kui niisugust töötasu alammäära ei ole kindlaks määratud ei üldkohaldatavate õigusaktidega ega pakkujate ja võimalike alltöövõtjate suhtes üldiselt kohaldatava siduva kollektiivlepinguga?

2. Juhul kui esimesele küsimusele tuleb vastata eitavalt:

Kas riigihankeid käsitlevat Euroopa Liidu õigust, eelkõige direktiivi 2004/18 artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus selline siseriiklik õigusnorm nagu LTTG § 3 lõike 1 kolmas lause, mis näeb ette pakkumuse kohustusliku tagasilükkamise juhul, kui pakkuja jättis pakkumusele lisamata eraldi kinnituse sellise kohustuse täitmise kohta, mille ta oleks pidanud pakkumuse edukaks tunnistamise korral täitma lepingust tulenevalt ka ilma asjaomast kinnitust pakkumusele lisamata?"

25. Nende küsimuste kohta esitasid kirjalikud seisukohad Stadt Landau in der Pfalz, Deutsche Post AG, Saksamaa, Taani, Itaalia, Austria ja Norra valitsus ning Euroopa Komisjon. Peale Itaalia ja Austria valitsuse esitasid need pooled ja RegioPost suulised seisukohad 29. aprilli 2015. aasta kohtuistungil.

II. **Analüüs**

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

26. Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult teada, kas ELTL artikliga 56 ja direktiivi 96/71 artikli 3 lõikega 1 on kooskõlas õigusnorm, mille on vastu võtnud liikmesriigi föderaalüksus ja mis kohustab pakkujaid ja nende alltöövõtjaid lisama nende pakkumusele kirjaliku kinnituse, millega nad kohustuvad maksma riigihankelepingu esemeks olevaid teenuseid osutavatele töötajatele selles õigusnormis kehtestatud miinimumtunnitasu 8,70 eurot (bruto).

1. Euroopa Kohtu pädevus

27. Stadt Landau in der Pfalz ning Saksamaa ja Itaalia valitsus väidavad, et kuivõrd kõik põhikohtuasja asjaolud piirduvad Saksamaa Liitvabariigiga, ei ole vaja sellele küsimusele vastata, sest teenuste osutamise vabadust käsitlevad liidu õigusnormid ei ole sellise olukorra suhtes kohaldatavad.

28. See argument ei saa minu arvates olla õige.

29. Tõsi küll, nagu eelotsusetaotlusest nähtub, asuvad kõik hankemenetluses osalenud ettevõtjad Saksamaal, seda hankelepingut täidetakse Saksamaa territooriumil ja lisaks sellele ei ilmne ühestki toimiku asjaolust, et selle lepingu täitmiseks on kutsutud osalema teiste liikmesriikide territooriumil asuvaid alltöövõtjaid.

30. Samuti on tõsi, et teenuste osutamise vabadust käsitlevad aluslepingu sätted ei ole kohaldatavad tegevuse suhtes, mille kõik olulised asjaolud piirduvad üheainsa liikmesriigiga.[4]

4 — Vt eelkõige kohtuotsus Omalet (C-245/09, EU:C:2010:808, punkt 12) ja kohtumäärus Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051, punkt 37).

31. Euroopa Kohus leiab sellele vaatamata, et ta on kolmel juhul pädev vastama küsimustele, mis käsitlevad eelkõige põhivabadusi käsitlevate aluslepingu sätete tõlgendamist kontekstis, kus kõik asjaolud piirduvad üheainsa liikmesriigiga: kui ei saa „kuidagi välistada", et teiste liikmesriikide kodanikke võiks sarnastes olukordades ühe kõnealuse vabaduse teostamise puhul puudutada asjaomase liikmesriigi vaidlusalused meetmed [5], kui siseriiklik õigus keelab „vastupidise" diskrimineerimise [6] ja/või kui puhtalt riigisisese vaidluse lahendamiseks viitab riigi õigus põhimõtteliselt „vahetult ja tingimusteta" liidu õigusnormidele. [7]

32. Esimese eespool mainitud kohtupraktika suuna raames täpsustas Euroopa Kohus kohtuotsustes Venturini jt ja Sokoll-Seebacher, et ta on pädev vastama eelotsuse küsimustele, mis, olgugi et nende küsimuste aluseks on puhtalt riigisisesed olukorrad, käsitlevad selliste siseriiklike õigusnormide kooskõla aluslepingus tagatud asutamisvabadusega, mis *võivad omada mõju*, mis ei piirdu ainult ühe liikmesriigiga. Sellistel juhtudel ei ole nimelt „kuidagi välistatud", et teiste liikmesriikide kodanikud on olnud või oleksid huvitatud nendes kohtuasjades käsitletava põhivabaduse kasutamisest. [8]

33. Lisaks põhikohtuasja konkreetsele olukorrale näib Euroopa Kohus seega püüdvat kontrollida, kas asjaomasel liikmesriigi meetmel võib selle eesmärgist või isegi laadist tingituna olla piiriülene mõju. Kui see on nii, on Euroopa Kohus nõus vastama talle esitatud küsimustele.

34. Selle kohtupraktika võib üle kanda käesolevale kohtuasjale.

35. LTTG eesmärk on kohustada Rheinland-Pfalzi liidumaa hankijate korraldatud hankemenetluste edukaid pakkujaid järgima kõnealuste hankelepingute täitmisel selle liidumaa kehtestatud miinimumtöötasu nõudeid. LTTG § 3 nõuab, et iga pakkuja ja võimalikud allhankijad peavad nende riiklikust kuuluvusest või elukohast sõltumata andma pakkumuse esitamisel kirjaliku kinnituse, et nad täidavad kõnealust miinimumtöötasu maksmise nõuet juhul, kui nende pakkumus tunnistatakse lõpuks edukaks. Iseenesest võib LTTG seega omada mõju Saksamaa territooriumist väljapoole, sest selles õigusaktis kehtestatud nõuded on kohaldatavad eranditult kõikide hangete suhtes, sealhulgas Euroopa Liidu tasandi hangete suhtes, mille kuulutavad välja Rheinland-Pfalzi liidumaa hankijad.

36. Sellise olukorraga oligi tegemist põhikohtuasja aluseks oleva hankemenetluse ajal. Nagu nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu saadetud toimikust ja nagu kinnitas kohtuistungil Stadt Landau in der Pfalz, kuulutati kõnealune hange välja liidu tasandil ja selle eeldatav maksumus ületab oluliselt piirmäära 200 000 eurot, mis oli põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal kohaldatava direktiivi 2004/18 artikli 7 punktis b ette nähtud teenuste hankelepingute suhtes. [9]

37. Seega ei saa kuidagi välistada, et kui see hange Euroopa Liidu Teatajas avaldati, võis see huvitada teatavat hulka ettevõtjaid, mis asuvad teistes liikmesriikides kui Saksamaa Liitvabariik, kuid et need ettevõtjad ei osalenud lõpuks hankemenetluses põhjustel, mis võivad olla seotud LTTG §-s 3 kehtestatud nõuetega.

5 — Vt eelkõige asutamisvabaduse kohta kohtuotsus Blanco Pérez ja Chao Gómez (C-570/07 ja C-571/07, EU:C:2010:300, punkt 40) ja teenuste osutamise vabaduse valdkonnas kohtuotsused Garkalns (C-470/11, EU:C:2012:505, punkt 21) ja Citroën Belux (C-265/12, EU:C:2013:498, punkt 33).

6 — Vt eelkõige kohtuotsused Guimont (C-448/98, EU:C:2000:663, punkt 23), Salzmann (C-300/01, EU:C:2003:283, punkt 34), Susisalo jt (C-84/11, EU:C:2012:374, punktid 21 ja 22) ja Ordine degli Ingegneri di Verona e Provincia jt (C-111/12, EU:C:2013:100, punkt 34).

7 — Vt muu hulgas kohtuotsused Dzodzi (C-297/88 ja C-197/89, EU:C:1990:360, punkt 37), Cicala (C-482/10, EU:C:2011:868, punkt 19), Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, punkt 47) ja Romeo (C-313/12, EU:C:2013:718, punkt 23).

8 — Kohtuotsused Venturini jt (C-159/12-C-161/12, EU:C:2013:791, punktid 25 ja 26) ning Sokoll-Seebacher (C-367/12, EU:C:2014:68, punktid 10 ja 11).

9 — Direktiiviga 2004/18 ette nähtud teenused hõlmavad postivedu maismaatranspordiga vastavalt II A lisa punktile 4. Direktiivi 2004/18 artikli 7 punktis b nimetatud piirmäär 200 000 eurot kehtestati määruse nr 1251/2011 artikli 2 lõike 1 punktiga b.

38. Kuid veendumuse, et Stadt Landau in der Pfalzi ning Saksamaa ja Itaalia valitsuse esitatud pädevuse puudumise või vastuvõetamatuse vastuväide [10] tuleb tagasi lükata, annab mulle eelkõige põhikohtuasja seotus direktiivi 2004/18 sätetega, mille kohaldatavuses ei ole kahtlust.

39. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigesti märkis, annab selle direktiivi artikkel 26 hankijatele õiguse „kehtestada lepingu täitmisega seotud eritingimusi", mis võivad puudutada „sotsiaalprobleemidega" seotud tingimusi, kui need on esitatud hanketeates või tehnilistes kirjeldustes ja on „kooskõlas [liidu] õigusega".

40. Direktiivi 2004/18 artiklis 26 tehtud viide liidu õigusnormidele tähendab, et LTTG §-s 3 ette nähtud töötasu alammäära järgimist käsitlevad tingimused, mis on seotud riigihankelepingute täitmisega, peavad olema kooskõlas nende õigusnormidega, sealhulgas seega aluslepinguga tagatud teenuste osutamise vabadusega.

41. Lisaks on Euroopa Kohus on juba leidnud, et kohustus austada võrdse kohtlemise põhimõtet on kooskõlas riigihangete direktiivide olemusega, mis näevad ette eelkõige tõhusa konkurentsi arendamise soodustamist ning milles on sätestatud hankelepingu sõlmimise tingimused, mille eesmärk on sellise konkurentsi tagamine. [11]

42. Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus peab niisamuti nagu hankija kindlustama, et oleks tagatud nende pakkujate vaheline võrdne kohtlemine, kes osalevad hankemenetluses, mis puudutab direktiivi 2004/18 kohaldamisalasse kuuluvat hanget, kohustab see direktiiv kõnealust kohut seega puhtalt riigisiseste olukordade lahendamiseks järgima liidu õiguses ette nähtud lahendusi, eelkõige selleks, et vältida igasugust diskrimineerimist ettevõtjate vahel või võimalikke konkurentsimoonutusi. [12]

43. Sellepärast tundub mulle igal juhul, kuivõrd hanketeade põhikohtuasjas kuulub direktiivi 2004/18 sätete kohaldamisalasse, et eelkõige palub eelotsusetaotluse esitanud kohus oma esimeses eelotsuse küsimuses tegelikult tõlgendada nimetatud direktiivi artikli 26 kohaldamise tingimusi. Seega, kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimene küsimus sõnastada ümber nii, et see käsitleb direktiivi 2004/18 artikli 26 tõlgendamist, on Euroopa Kohus tingimata pädev seda artiklit tõlgendama. Direktiivi 2004/18 sätete kohaldatavus ei sõltu nimelt tegelikust seosest liikmesriikidevahelise vaba liikumisega, vaid need sätted on asjakohased sel juhul, kui põhikohtuasjas käsitletava hankelepingu maksumus ületab selle direktiivi kohaldamise piirmäärasid [13], ning sellise olukorraga on tegemist põhikohtuasjas.

44. Neil asjaoludel leian, et Euroopa Kohus on pädev vastama eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele küsimusele. Nagu märgitud, on selline pädevus minu arvates ilmselge, kui see küsimus tuleb ümber sõnastada nii, et see käsitleb direktiivi 2004/18 artiklis 26 ette nähtud tingimuste ulatuse tõlgendamist.

10 — Kuigi need huvitatud pooled väidavad, et esimene küsimus on vastuvõetamatu, peaks Euroopa Kohus puhtalt riigisisese olukorra olemasolu tuvastamise tagajärjel põhimõtteliselt tunnistama, et tal puudub pädevus küsimusele vastamiseks. Sellisel juhul on nimelt tegemist olukorraga, millel ei ole põhimõtteliselt mingit seost liidu õigusega ja mida ei saa seega parandada uue eelotsusetaotluse esitamisega.

11 — Vt kohtuotsused Concordia Bus Finland (C-513/99, EU:C:2002:495, punkt 81) ja Fabricom (C-21/03 ja C-34/03, EU:C:2005:127, punkt 26).

12 — Vt analoogia alusel liikmesriigi õigusnormide kohaldamisest tuleneva kohustuse kohta laiendada liidu õiguses ette nähtud lahendusi puhtalt riigisisestele olukordadele: kohtuotsus Modehuis A. Zwijnenburg (C-352/08, EU:C:2010:282, punkt 33) ja kohtuotsus Isbir (C-522/12, EU:C:2013:711, punkt 28).

13 — Vt analoogia alusel seoses nõukogu 14. juuni 1993. aasta direktiiviga 93/37/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike ehitustöölepingute sõlmimise kord (EÜT L 199, lk 54; ELT eriväljaanne 06/02, lk 163), mis tunnistati kehtetuks direktiiviga 2004/18, kohtuotsus Michaniki (C-213/07, EU:C:2008:731, punktid 29 ja 30).

2. Sisulised küsimused

45. Arvestades eespool toodud kaalutlusi eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimuse ümbersõnastamise kohta, leian, et selle küsimusega on sisuliselt tahetud teada, kas direktiivi 2004/18 artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi piirkondliku üksuse õigusakt, mis kohustab pakkujaid ja nende alltöövõtjaid lisama oma pakkumusele kirjaliku kinnituse, et nad hakkavad hankelepingu esemeks olevaid teenuseid osutavatele töötajatele maksma selle õigusaktiga kehtestatud miinimumtunnitasu 8,70 eurot (bruto).

46. Direktiivi 2004/18 artikkel 26 lubab hankijatel seada lepingu täitmise suhtes „eritingimusi", mis võivad puudutada „sotsiaalprobleemidega" seotud tingimusi, kui need tingimused on esiteks esitatud hanketeates või tehnilistes kirjeldustes ja teiseks „kooskõlas [liidu] õigusega".

47. Käesoleval juhul oli eduka pakkuja kohustus järgida LTTG sätteid, eriti selle § 3, põhikohtuasjas selgelt märgitud nii hanketeates kui ka tehnilises kirjelduses. Lisaks ei ole minu arvates kahtlust selles, et direktiivi 2004/18 artiklis 26 viidatud „sotsiaalprobleemidega" seotud tingimused hõlmavad seda, et edukas pakkuja ja selle võimalikud alltöövõtjad peavad hankelepingu täitmisel järgima neid ülesandeid täitvate töötajate suhtes seadusega kehtestatud töötasu alammäära.

48. Sama direktiivi põhjenduses 34 on kinnitatud, et „*töötingimuste* […] *valdkonnas* […] siseriiklikul […] tasandil kehtivaid õigusnorme […] kohaldatakse riikliku lepingu täitmise kestel tingimusel, et sellised eeskirjad ja nende kohaldamine *on kooskõlas [liidu] õigusega*" [14]. Töötasu alammäära järgimine võib väga hästi kuuluda töötingimuste kategooria alla. [15]

49. Vastavalt direktiivi 2004/18 artiklile 26 koostoimes selle põhjendusega 34 peab võimalus nõuda sellise töötasu alammäära järgimist olema siiski kooskõlas liidu õigusega.

50. Seega tuleb kontrollida, kas selline nõue järgida hankelepingu täitmisel töötasu alammäära, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on kooskõlas asjakohaste liidu õigusnormidega.

51. Selle kohta leiavad nii eelotsusetaotluse esitanud kohus kui ka huvitatud pooled, et seda tuleb kontrollida eelkõige – kui mitte ainuüksi – direktiivi 96/71 artikli 3 lõike 1 alusel, kuivõrd see säte reguleerib töötingimusi, mida liikmesriigid võivad nõuda ettevõtjatelt, kes ajutiselt lähetavad töötajaid seoses teenuste osutamisega.

52. See lähenemisviis ei veena mind.

53. Seda sellepärast, et on selge, et põhikohtuasja asjaolud ei kuulu ühegi direktiivi 96/71 artikli 1 lõikes 3 nimetatud töötajate lähetamise meetme alla. Täpsemalt ei kavatsenud Saksamaal asuv RegioPost selle hankelepingu täitmiseks, mille jaoks ta pakkumuse esitas, kasutada oma kontserni asutust või ettevõtet, mis oleks lähetanud töötajaid Saksamaa territooriumile, ega isegi kasutada ajutist tööjõudu vahendava ettevõtja või teise liikmesriigi töötajate vahendamisega tegeleva ettevõtja teenuseid, kasutades nende Saksamaale lähetatud töötajaid.

14 — Kohtujuristi kursiiv.

15 — Näiteks direktiivi 96/71 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus, milles on loetletud „töötingimused", mida liikmesriikidel on õigus nõuda ettevõtjatelt, kes lähetavad oma töötajaid teenuste osutamiseks nende riikide territooriumile, on muu hulgas nimetatud „töötasu miinimummäära".

54. Direktiivi 96/71 kohaldamise vaatenurgast ei erine käesoleva kohtuasja aluseks olev olukord oluliselt sellest olukorrast, mille kohta tehti kohtuotsus Bundesdruckerei (C-549/13, EU:C:2014:2235) – milles Euroopa Kohus välistas kontrollimise, kas selle direktiivi sätetega on kooskõlas Saksamaa liidumaa õigusnormid, mille kohaselt peavad hankemenetluse edukad pakkujad järgima samade õigusnormidega kehtestatud töötasu miinimummäära –, kuna põhikohtuasjas käsitletud olukord ei kuulu direktiivi 96/71 artikli 1 lõikes 3 nimetatud kolmest riikidevahelisest meetmest mitte ühegi alla. [16]

55. Selles kohtuasjas ilmnes nimelt eelotsusetaotlusest, et ettevõtja Bundesdruckerei kavatses asjassepuutuvat riigihankelepingut (mis puudutas dokumentide digiteerimist ja andmete konverteerimist ühe Saksamaa omavalitsusüksuse jaoks) täita mitte töötajate lähetamisega Saksamaa territooriumile, vaid andes selle ülesande ühe oma tütarettevõtja töötajatele, mis asub teise liikmesriigi, see tähendab Poola Vabariigi territooriumil. [17]

56. Teisisõnu, vastavalt Euroopa Kohtu arutluskäigule oli küll tegemist riikidevahelise olukorraga, kuid see ei tinginud töötajate viimist kõnealuste teenuste teostamiseks ajutiselt Saksamaa territooriumile.

57. Samuti on oluline märkida, et direktiivi 96/71 kohaldamise välistamiseks pööras Euroopa Kohus tähelepanu mitte sellisele olukorrale, mis valitses hetkel, kui hankija kuulutas välja hanketeate liidu tasandil, mil töötajate lähetamine Saksamaa territooriumile võis veel toimuda, vaid just nimelt ettevõtja Bundesdruckerei täpsele olukorrale, mis oli eelotsusetaotluse aluseks.

58. Euroopa Kohus järeldas seega nendest asjaoludest, et kohtuasjas Bundesdruckerei (C-549/13, EU:C:2014:2235, punkt 29) oli asjakohane ainuüksi ELTL artikli 56 tõlgendamine.

59. Sellist lähenemisviisi tuleb minu arvates kasutada ka käesolevas asjas.

60. Leian, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas puudutab direktiivi 2004/18 artiklis 26 tehtud viide liidu õigusele seega ainuüksi ELTL artiklit 56.

61. Mis puudutab kontrollimist, kas selline liikmesriigi õigusnorm nagu LTTG § 3 on kooskõlas ELTL artikliga 56, siis selleks on peamiselt vaja kindlaks teha, kas Rheinland-Pfalzi liidumaa õigusnormidega ette nähtud töötasu alammäär kujutab endast teenuste osutamise vabaduse piirangut, mis võib olla põhjendatud konkurentsimoonutuste vastase võitluse või töötajate kaitse eesmärkidega, nagu väitsid nii Stadt Landau in der Pfalz kui ka Saksamaa valitsus.

62. Kõigepealt ei ole Euroopa Kohtu praktikat arvestades mingit kahtlust selles, et kuna selline õigusnorm, nagu on kehtestanud Rheinland-Pfalzi liidumaa, nõuab riigihangete edukatelt pakkujatelt ja nende võimalikelt alltöövõtjatelt tunnitasu alammäära 8,70 eurot (bruto) järgimist, võib see luua teenuseosutajatele, kes asuvad Saksamaa Liitvabariigist erinevates liikmesriikides, milles töötasu alammäär on madalam, täiendava majandusliku kulutuse, mis võib nende teenuste osutamist Saksamaal keelata, takistada või muuta vähem soodsaks. Järelikult võib selline liikmesriigi meede kujutada endast piirangut ELTL artikli 56 tähenduses. [18]

63. Seejärel tuleb kontrollida, kas selline liikmesriigi meede võib olla põhjendatud eelkõige töötajate kaitse eesmärki arvestades.

64. Selle kohta leiavad nii RegioPost kui ka komisjon, viidates eelkõige kohtuotsuse Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) punktidele 29 ja 39, et see ei ole nii, sest LTTG § 3 lõikes 1 kehtestatud kaitse ei laiene eraõiguslikke tellimusi täitvatele töötajatele.

16 — Kohtuotsuse punkt 27.

17 — *Idem* (punktid 25 ja 26).

18 — Vt kohtuotsus Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189, punkt 37). Vt ka kohtuotsus Bundesdruckerei (C-549/13, EU:C:2014:2235, punkt 30).

65. Ma ei toeta seda seisukohta.

66. Kohtuasjas Rüffert esitati Euroopa Kohtule küsimus, kas direktiivi 96/71 artikli 3 lõikega 1 ja ELTL artikliga 56 on kooskõlas Saksamaa liidumaa õigusakt, mis nõuab, et ehitustööde ja kohaliku ühistranspordi valdkonna riigihanke edukad pakkujad peavad nende hankelepingute täitmisel järgima kõnealuse liidumaa õigusaktis viidatud kollektiivlepingus ette nähtud töötasu määra.

67. Arvestades direktiivi 96/71 tõlgendust, mis on kohtuotsuses Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) kasutatud Euroopa Kohtu arutluskäigu kohaselt samuti tähtis ELTL artikli 56 tõlgendamise jaoks, oli seega küsimus selles, kas kõnealuses kohtuasjas käsitletud kollektiivleping oli tunnistatud üldiselt kohaldatavaks selle direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses. Euroopa Kohus leidis, et see ei olnud nõnda ja et seega ei olnud täidetud direktiivis 96/71 ette nähtud töötasu alammäära kehtestamise korda.

68. Minnes sellest küsimusest natuke kaugemale[19] ja uurides sellise kollektiivlepingu, mida selles kohtuasjas käsitleti, üldist ja siduvat mõju, leidis Euroopa Kohus kohtuotsuse Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) punktis 29, et sellist mõju ei olnud, eelkõige kuna kõnealuse liidumaa „õigusnormi", mis viitas selle kollektiivlepinguga ette nähtud töötasu määra järgimisele, „kohaldatakse […] vaid riigihankelepingute suhtes, jättes välja eraõiguslikud lepingud".

69. Kohtuotsuse Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) punktis 39, mis kuulub Euroopa Kohtu „kinnitava", ELTL artiklit 56 käsitleva arutluskäigu alla, kordas Euroopa Kohus sõna-sõnalt eespool viidatud hinnangut, mis on esitatud nimetatud kohtuotsuse punktis 29.

70. Kohtuotsuse Rüffert punktides 29 ja 39 esitatud hinnangu ulatust tuleb siiski nüüd vaadelda mööndustega, arvestades direktiivi 2004/18 artiklit 26, mis on liidu riigihankeõiguses täiesti uus õigusnorm, mis ei olnud nimetatud kohtuotsuse aluseks olevate asjaolude toimumise ajal kohaldatav.[20]

71. Nagu eespool märgitud, annab direktiivi 2004/18 artikkel 26 liikmesriikidele õiguse nõuda, et riigihankemenetluse edukad pakkujad täidaksid nende riigihankelepingute täitmisel *eri*tingimusi, sealhulgas töötingimusi. Selle õiguse kasuliku mõju säilitamiseks peab liikmesriikidel minu arvates olema pädevus võtta vastu õigus- või haldusnorme, mis kehtestavad töötingimused, sealhulgas riigihankemenetluste erilises kontekstis töötasu alammäära töötajatele, kes osutavad teenuseid nende hankelepingute täitmiseks.

72. On ilmselge, et selle pädevuse teostamisel peavad liikmesriigid ja hankijad tagama, et täidetud oleks läbipaistvuse ja diskrimineerimiskeelu põhimõtted, mis tulenevad direktiivi 2004/18 artiklist 26, milles on viidatud liidu õigusele.

73. Siiski ei saa selle pädevuse kasutamine minu arvates sõltuda sellest, et asjassepuutuvad töötingimused, nagu käesolevas asjas töötasu alammäär, kehtiksid samuti eraõiguslikke tellimusi täitvate töötajate suhtes. Kui see oleks nii, ei saaks kõnealuseid tingimusi lugeda „eritingimusteks" direktiivi 2004/18 artikli 26 tähenduses. Lisaks tooks selline eraõiguslike lepingute täitmisele laiendamise nõue lõpuks kaasa selle, et liikmesriigid oleks kohustatud kehtestama kogu oma territooriumil või selle ühel osal üldkohaldatava töötasu alammäära, mida liidu õigus praegu mitte sugugi ei nõua.[21]

19 — Euroopa Kohus kontrollis nimelt, kas kõnealune kollektiivleping vastas direktiivi 96/71 artikli 3 lõike 8 sisulistele tingimustele, kuigi, nagu Euroopa Kohus ka ise kinnitas kohtuotsuse Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) punktis 27, nimetatud säte on kohaldatav üksnes liikmesriikide suhtes, kellel ei ole kollektiivlepingute üldiselt kohaldatavaks tunnistamise süsteemi (nagu Rootsi Kuningriigi puhul kohtuasjas Laval un Partneri (C-341/05, EU:C:2007:809)). Kuna aga Saksamaa Liitvabariigil on selline süsteem olemas, ei olnud vaja kontrollida, kas direktiivi 96/71 artikli 3 lõike 8 tingimused olid täidetud.

20 — Direktiivi 2004/18 ülevõtmise tähtajaks oli kehtestatud 31. jaanuar 2006, kuid kohtuasja Rüffert aluseks olnud asjaolud leidsid aset aastatel 2003 ja 2004.

21 — Sellise kohustuse puudumise kohta, mis tuleneb iseäranis direktiivist 96/71, vt kohtuotsus komisjon *vs*. Saksamaa (C-341/02, EU:C:2005:220, punkt 26) ja minu ettepanek kohtuasjas Laval un Partneri (C-341/05, EU:C:2007:291, punkt 196).

74. Niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas võib niisugune laiendamine, mille põhjenduseks oleks liidumaa õigusnormide ühtsustamine, minu arvates isegi kahjustada liidumaade pädevust.

75. Nagu mitu huvitatud poolt rõhutas, on liidumaadel Saksa õiguses pädevus kehtestada norme töötasu alammäära kohta riigihankemenetlustes, kuid samas ei ole neil mingit pädevust kehtestada kõikide töötajate suhtes kohaldatavat töötasu alammäära.

76. Kui nõustuda RegioPosti ja komisjoni seisukohaga, oleks selle tulemuseks, et liidumaa ei saaks niisuguses kohtuasjas nagu põhikohtuasjas kohaldada oma õigusnorme, mille eesmärk on võtta üle direktiiviga 2004/18 antud õigus, kuna selliste õigusnormide kohaldamisala peaks olema laiem kui konkreetne riigihangete sektor, mille jaoks liidumaa oma pädevust kasutas.

77. Seega oleks liidumaa kohustatud jätma oma õigusnormid kohaldamata seniks, kuni riik otsustab kehtestada üldkohaldatava töötasu alammäära.

78. Selline samm, mis RegioPosti ja komisjoni argumentide loogikat järgides oleks vajalik selleks, et täita nõuet laiendada seni riigihangete suhtes kehtivat korda eraõiguslikele tellimustele, tähendaks riigi tasandil tegelikult seda, et liikmesriikidele antud võimalus kehtestada oma territooriumil töötasu alammäär muutuks tõeliseks kohustuseks, mis, nagu ma juba täpsustasin, ei tulene mitte kuidagi liidu õiguse praegusest arengujärgust.

79. Liidumaa tasandil muudaks riigi poolt sellise töötasu alammäära kehtestamine üleliigseks liidumaa õigusnormid, mille eesmärk on konkreetselt tagada, et edukad pakkujad maksavad minimaalset töötasu töötajatele, kes täidavad selle liidumaa territooriumil riigihankelepingut.

80. Neil asjaoludel oleks liidumaa pädevus selles valdkonnas oluliselt piiratud või lausa olematu.

81. Muidugi võiks üritada väita, et käesoleva ettepaneku eelnevates punktides käsitletud olukorras oleks liidumaad endiselt pädevad võtma vastu riigi tasandil kehtestatust kõrgema töötasu (alam)määra, eelkõige selleks, et võtta arvesse kohalikku elukallidust. Sellegipoolest jääks õhku küsimus, kas selline määr oleks endiselt kvalifitseeritav töötasu alammäärana, ja eelkõige, kas seda ennast ei peaks laiendama töötajatele, kes täidavad eraõiguslikke tellimusi. Lõpuks peaksid liidumaad lihtsalt loobuma oma pädevuse teostamisest riigihangete valdkonnas, kohaldades selles valdkonnas riigi tasandil vastu võetud töötasu alammäära.

82. Tuleb aga meenutada, et ELL artikli 4 lõike 2 kohaselt peab liit austama liikmesriikide rahvuslikku identiteeti, mis on omane nende poliitilistele ja põhiseaduslikele põhistruktuuridele, sealhulgas piirkondlikule ja kohalikule omavalitsusele.

83. On küll tõsi, et föderaalse ülesehitusega liikmesriigid nagu Saksamaa Liitvabariik ei saa toetuda liikmesriigisisesele pädevuste jaotamisele piirkondliku või kohaliku ametivõimu ning liitvabariigi ametiasutuste vahel, et vältida liidu õigusest tulenevate kohustuste järgimist.[22] Nende kohustuste täitmise tagamiseks peavad kõnealused erinevad ametiasutused teostama oma vastavaid pädevusi koordineeritult.[23]

22 — Vt eelkõige kohtuotsus Carmen Media Group (C-46/08, EU:C:2010:505, punkt 69 ja seal viidatud kohtupraktika).

23 — Vt kohtuotsused Carmen Media Group (C-46/08, EU:C:2010:505, punkt 70) ning Digibet ja Albers (C-156/13, EU:C:2014:1756, punkt 35).

84. See nõue eeldab siiski, et nende ametiasutuste pädevust saaks tegelikult teostada. Minu arvates tuleneb ELL artikli 4 lõikest 2, et liidu õigus ei saa jätta piirkondlikku või kohalikku üksust ilma võimalusest talle asjaomases liikmesriigis antud pädevust tegelikult teostada. Nagu aga eespool esitatud arutluskäik kaldub näitama, tooks sellise tagajärje lõpuks kaasa RegioPosti ja komisjoni argument, mille kohaselt selleks, et LTTG §-ga 3 riigihankelepingut täitvate töötajate suhtes kehtestatud norm oleks kooskõlas ELTL artikliga 56, tuleks seda liikmesriigi normi laiendada eraõiguslikke tellimusi täitvatele töötajatele.

85. Seega on minu arvates Rheinland-Pfalzi liidumaa pädevust arvestades täiesti sobiv, et LTTG § 3 kohaldamisala piirdub riigihankelepinguid täitvate töötajatega.

86. See lähenemisviis on minu arvates samuti kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga, mis käsitleb keskkonnakaalutlustega seotud, vahet tegemata kohaldatavaid eritingimusi, mida võivad kehtestada hankijad. See kohtupraktika nendib eelkõige, et selliseid kaalutlusi võib võtta arvesse linna ühistranspordi teenuste osutamise riigihanke pakkumuste hindamiskriteeriumide uurimise raames, ning et need on kooskõlas diskrimineerimiskeelu põhimõttega, ilma et oleks nõutav, et need kaalutlused laieneksid lisaks linna ühistranspordi ettevõtjatele, kui need täidavad eraõiguslikke tellimusi.[24] Oluline on aga märkida, et direktiivi 2004/18 artikkel 26 viitab keskkonnaprobleemidele samal alusel kui sotsiaalprobleemidele, mida analüüsitakse käesolevas asjas. Saksamaa valitsuse kirjeldatud analoogia nende kaht sorti kaalutluse vahel toob minu arvates selgelt esile selle, et liikmesriikidele on vaja lubada võtta vastu erimeetmeid selles majandussektoris, mille moodustab riigihangete valdkond.

87. Peale selle on selline liikmesriigi meede nagu LTTG § 3 minu arvates täiesti proportsionaalne. Nimelt nõuab see, et edukad pakkujad või nende alltöövõtjad järgiksid Rheinland-Pfalzi liidumaa kehtestatud miinimumtöötasu nõuet ainult nende töötajate puhul, kes täidavad riigihankelepinguid, mitte kõikide oma töötajate puhul.

88. Järelikult leian, et LTTG § 3 võib olla põhjendatud töötajate kaitse eesmärgiga ja seega ei ole ELTL artikliga 56 vastuolus sellise õigusnormi kohaldamine niisuguse olukorra suhtes, nagu on tegemist põhikohtuasjas; ilma et oleks vajalik, et selle õigusnormi kohaldamisala laiendataks eraõiguslikele tellimustele.

89. Kõiki neid kaalutlusi arvesse võttes teen ettepaneku vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud esimesele küsimusele järgmiselt: direktiivi 2004/18 artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus liikmesriigi piirkondliku üksuse õigusnormid, mis kohustavad pakkujaid ja nende alltöövõtjaid lisama oma pakkumusele kirjaliku kinnituse, et nad hakkavad hankelepingu esemeks olevaid teenuseid osutavatele töötajatele maksma nende õigusnormidega kehtestatud miinimumtunnitasu 8,70 eurot (bruto).

B. *Teine eelotsuse küsimus*

90. Teise eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2004/18 artiklit 26 tuleb siiski tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi piirkondliku üksuse selline õigusnorm nagu LTTG § 3 lõige 1, mis näeb ette pakkumuse kohustusliku tagasilükkamise juhul, kui pakkuja jätab pakkumusele kohe lisamata eraldi kinnituse, et ta järgib selle õigusnormiga kehtestatud töötasu alammäära, mida ta oleks nagunii pidanud lepingust tulenevalt tegema ka pakkumuse edukaks tunnistamise korral.

24 — Vt kohtuotsus Concordia Bus Finland (C-513/99, EU:C:2002:495, punktid 83–86).

91. Sellele küsimusele vastamiseks tuleb esiteks uurida neid meetmeid, millega liikmesriikidel lubatakse kontrollida direktiivi 2004/18 artikliga 26 seatud tingimuste täitmist, ja teiseks, juhul, kui need tingimused ei ole täidetud, analüüsida küsimust, kas niisugune karistus nagu riigihankemenetluses pakkumuse tagasilükkamine on kohane.

92. Peale RegioPosti leiavad kõik selle küsimuse kohta seisukohad esitanud pooled, et liikmesriikidel on õigus reguleerida direktiivi 2004/18 artikliga 26 ette nähtud tingimuste täitmise kontrollimist, eelkõige pakkumuse esitamise ajal antava kinnituse süsteemi teel, ja sellise kinnituse esitamata jätmise korral on hankijal õigus pakkuja pakkumus tagasi lükata.

93. Nõustun nende poolte seisukohaga.

94. Küsimuse esimese osa kohta on minu arvates ilmselge, et kui – nagu mina leian – liikmesriikidel on liidu õiguse alusel lubatud võtta vastu õigusnorme, millega nõutakse edukatelt pakkujatelt eriliste töötingimuste, nagu töötasu alammäära järgimist riigihankelepingu täitmisel, eeldab see õigus tingimata, et nad saaksid võtta meetmeid, mis võimaldavad hankijal tagada, et pakkujad ja nende alltöövõtjad on valmis neid tingimusi täitma juhul, kui nende pakkumus tunnistatakse edukaks.

95. Käesolevas asjas esineb kõnealune meede kirjaliku kinnituse kujul, mille pakkuja peab esitama nii iseenda kui ka vajaduse korral oma alltöövõtjate kohta.

96. Vastupidi sellele, mis näib olevat märgitud põhikohtuasjas käsitletavas hanketeates, ei tundu see kinnitus olema direktiivi 2004/18 artikli 47 tähenduses finants- ja majandusliku seisundi miinimumtaset käsitlev dokument, mida võib pakkujalt nõuda; seda taset võib tõendada ühe või mitme selles artiklis loetletud dokumendiga või iga dokumendiga, mida hankija peab kohaseks ja mis käsitleb eelkõige bilanssi või ettevõtja kogukäivet või valdkondlikku käivet.

97. Nimelt on eelkõige tegemist kinnitusega, et riigihankelepingu esemeks olevate tööde teostamisel täidetakse seadust, see tähendab täpsemalt Rheinland-Pfalzi liidumaa õigusnormides nõutud töötingimusi.

98. On küll võimalik väita, nagu tegi komisjon Euroopa Kohtu istungil, et selle asjaolu tõendamiseks, et pakkuja või tema alltöövõtjad saavad riigihankelepingut täitvatele töötajatele maksta Rheinland-Pfalzi liidumaa õigusnormides kehtestatud miinimumtöötasu, on vaja teatud finantsseisundit.

99. Kui Euroopa Kohus peaks leidma, et miinimumtöötasu maksmise kinnitus on seotud pakkuja finantsseisundiga, ei oleks sellise kinnituse esitamise nõue nagunii keelatud direktiivi 2004/18 artikliga 47. Euroopa Kohus on nimelt juba täpsustanud, et nõutud majandusliku ja finantsseisundi hindamist võimaldavate tõendite loetelu ei ole ammendav. [25]

100. Igal juhul ei saa selline kinnitus maksta Rheinland-Pfalzi liidumaa õigusnormides ette nähtud miinimumtöötasu iseenesest seada pakkujale sedavõrd talumatut lisakohustust, et see muudaks riigihankemenetluse keerulisemaks, kui see oleks siis, kui selle kinnituse esitamist ei nõutaks. Nimelt tahab hankija selle kinnitusega vaid kontrollida, et pakkuja kohustub täitma LTTG §-s 3 ette nähtud hankelepingu täitmise tingimust. Selline kinnitus on lisaks, nagu väidab komisjon, läbiproovitud vahend selleks, et kontrollida, kas pakkujad ja nende alltöövõtjad vastavad riigihankelepingute täitmise tingimustele. Sellise kinnituse esitamise nõudmine võimaldab ka kindlustada hanketeate ja/või tehnilise kirjelduse eritingimuste läbipaistvust, et pakkujaid oleksid teadlikud, kui oluliseks hankija neid tingimusi peab.

25 — Vt kohtuotsus Édukövízig ja Hochtief Construction (C-218/11, EU:C:2012:643, punkt 28).

101. Teise punkti osas, mis puudutab hankemenetluses pakkumuse tagasilükkamist juhul, kui pakkuja keeldub sellise kinnituse esitamisest, nõustun komisjoni argumendiga, et see olukord lubab eeldada, et pakkuja ei kavatse täita LTTG §-s 3 ette nähtud tingimust.

102. Oleks paradoksaalne ja mitte eriti kooskõlas riigi raha mõistliku kasutamisega, kui sellise ettevõtjaga jätkataks riigihankemenetlust ja teatud juhul sõlmitaks temaga hankeleping, ning seejärel tuleks talle määrata leppetrahv LTTG §-s 3 sätestatud tingimuse täitmata jätmise eest.

103. Lisaks tuleb märkida, et direktiivi 2004/18 põhjendus 34 näeb eelkõige ette, et muu hulgas töötingimuste valdkonnas kehtivate õigusnormide järgimisega seotud kohustuste täitmata jätmist võivad liikmesriigid käsitleda raske eksimusena ametialaste käitumisreeglite vastu või asjaomase ettevõtja ametialaste käitumisreeglite rikkumisena, mille alusel võib kõnealuse ettevõtja riigihankelepingu sõlmimise menetlusest välja arvata.

104. Kuigi miinimumtöötasu maksmise kinnituse esitamisest keeldumist ei saa minu arvates iseenesest pidada raskeks eksimuseks, on direktiivi 2004/18 põhjenduse 34 mõte ikkagi lubada, et liikmesriikidel on õigus jätta kõrvale ettevõtja, kellel ei ole mingit kavatsust täita riigihankelepingu täitmise kohas kehtivaid töötingimusi. Minu arvates ei saa nõuda liikmesriikidelt, et nad kasutaksid seda meedet ainuüksi nendes olukordades, kus nende ametiasutused tuvastavad, et riigihankemenetluse edukas pakkuja rikub kõnealuste töötingimuste täitmisega seotud kohustusi.

105. Riigihankemenetluses pakkuja pakkumuse tagasilükkamine põhjendusel, et ta keeldub esitamast LTTG §-s 3 ette nähtud kinnitust, on minu arvates seega kohane meede, et vältida seda, et hankija peaks valima pakkuja, kes ei kavatse täita selle hankija kehtestatud miinimumtöötasu alaseid nõudeid.

106. Nagu nähtub põhikohtuasja asjaoludest, on lõpetuseks oluline märkida, et selle pakkuja kõrvalejätmine, kes oma pakkumuse esitamisel ei lisanud sellele kinnitust miinimumtöötasu maksmise kohta, ei ole automaatne. Nimelt peab hankija LTTG § 3 kohaselt enne seda, kui tal on lubatud selline pakkumus kõrvale jätta, uuesti nõudma selle kinnituse esitamist teatud tähtaja jooksul, mis võimaldab heastada juhtumeid, kus pakkuja on pakkumuse esitamise ajal unustanud seda teha või eksimuse tõttu selle tegemata jätnud. Selline hankija kohustus tundub olevat täiesti proportsionaalne meede.

107. Neid kaalutlusi arvestades teen ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele järgmiselt: direktiivi 2004/18 artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus liikmesriigi piirkondliku üksuse õigusnormid, mis näevad ette pakkumuse kohustusliku tagasilükkamise juhul, kui riigihankemenetluse pakkuja jätab enda ja oma alltöövõtjate kohta koos pakkumusega ja pärast seda, kui hankija on temalt seda uuesti palunud, esitamata eraldi kinnituse, et ta järgib nende õigusnormidega kehtestatud töötasu alammäära juhul, kui see pakkuja tunnistatakse edukaks, et täita kõnealuse riigihankelepingu esemeks olevaid teenuseid.

III. **Ettepanek**

108. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades teen ettepaneku vastata Oberlandesgericht Koblenz'i esitatud küsimustele järgmiselt:

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiivi 2004/18/EÜ ehitustööde riigihankelepingute, asjade riigihankelepingute ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise korra kooskõlastamise kohta artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus liikmesriigi piirkondliku üksuse õigusnormid, mis kohustavad pakkujaid ja nende alltöövõtjaid lisama oma pakkumusele kirjaliku kinnituse, et nad hakkavad hankelepingu esemeks olevaid teenuseid osutavatele töötajatele maksma nende õigusnormidega kehtestatud miinimumtunnitasu 8,70 eurot (bruto).

2. Direktiivi 2004/18 artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole ka vastuolus liikmesriigi piirkondliku üksuse õigusnormid, mis näevad ette pakkumuse kohustusliku tagasilükkamise juhul, kui riigihankemenetluse pakkuja jätab enda ja oma alltöövõtjate kohta koos pakkumusega ja pärast seda, kui hankija on temalt seda uuesti palunud, esitamata eraldi kinnituse, et ta järgib nende õigusnormidega kehtestatud töötasu alammäära juhul, kui see pakkuja tunnistatakse edukaks, et täita kõnealuse riigihankelepingu esemeks olevaid teenuseid.